

Joan-Carles Mèlich

CONTRA ELS ABSOLUTS
CONVERSES AMB IGNASI MORETA

FRAGMENTA EDITORIAL

ÍNDEX

Publicat per	FRAGMENTA EDITORIAL Plaça del Nord, 4 08024 Barcelona www.fragmenta.cat fragmenta@fragmenta.cat
Collecció	ASSAIG, 46
Consell assessor	PERE LLUÍS FONT FRANCESC-XAVIER MARÍN JOSEP OTÓN FRANCESC TORRALBA AMADOR VEGA
Primera edició	FEBRER DEL 2018
Disseny de la coberta	MIREIA IBAÑEZ
Fotografia de la coberta	INÈS CASTEL-BRANCO
Fotografia de la solapa	ELISENDA SEVILLA I ALTÉS
Impressió i relligat	ROMANYÀ VALLS, S. A.
© 2018	JOAN-CARLES MÈLICH SANGRÀ I IGNASI MORETA TUSQUETS pel text
© 2018	FRAGMENTA EDITORIAL, S. L. per aquesta edició
Dipòsit legal	B. 22.260-2018
ISBN	978-84-15518-89-1

Amb el suport del Departament de Cultura
de la Generalitat de Catalunya

RESERVATS TOTS ELS DRETS

La veu de Joan-Carles Mèlich	7
I Vers una filosofia de la finitud	13
II Una vida narrada	39
III El do de la mala consciència	91
IV L'eròtica de la paraula	121
V Llegir en temps hipertecnològics	151
VI Metafísicament agnòstic, èticament cristià	161
Índex onomàstic	187

LA VEU DE JOAN-CARLES MÈLICH

JOAN-CARLES MÈLICH ÉS UNA de les veus més singulars del pensament català d'avui. Singular per l'originalitat i el rigor de les seves anàlisis, però singular també per la forma en què les transmet. Mèlich és un filòsof, però també un escriptor: la mateixa passió a l'hora de desenvolupar una idea la desplega en exposar-la a través de la paraula. Mèlich és un escriptor perquè, quan dona forma escrita al seu pensament, prefereix el fragment que el sistema, l'assaig que el tractat, la prosa que la metafísica. Perquè valora l'estètica d'un text. Perquè no deslliga l'emoció del coneixement. Perquè fa filosofia en diàleg amb la tradició literària tant o més que amb la filosofia acadèmica.

Mèlich s'expressa per escrit amb la força d'un escriptor de raça, però també s'expressa oralment (en la docència, en conferències, en els mitjans...) amb el carisma d'un comunicador nat. Escriu i parla amb convenciment, amb força, amb passió. Quan va reunir els fragments filosòfics dispersos als seus quaderns de treball en el llibre *La lectura com a pregària* (Fragmenta, 2015) va trobar una veu: una forma, un gènere literari que li permetia expressar el seu pensament al lector de tu a tu, sense amagar-se rere l'erudició. Posteriorment, amb el volum *La prosa de la vida* (Fragmenta, 2016), aquesta

veu es va consolidar i va entrar en terrenys inexplorats fins aleshores per l'autor.

Cap paraula no és banal. Als «Fragments filosòfics» de *La lectura com a pregària* i de *La prosa de la vida*, Mèlich escriu precisament «fragments», no aforismes. No busca l'efectivitat d'una frase que es retorça, sinó que cerca expressar amb claredat i bellesa un pensament que es tensa a la recerca del sentit. Quan Mèlich escriu, per exemple: «Al principi no era el verb, sinó l'adverbi» (*La prosa de la vida*, fragment núm. 1), ens ofereix molt més que una frase impactant. Ens ofereix un diàleg amb el pròleg de l'Evangeli de Joan, però també amb l'obra de Lluís Duch. L'adverbi parla de la nostra condició: contingent, finita, arrelada en un temps i en un lloc concrets. Al principi era l'adverbi perquè des del principi l'ésser humà es troba condicionat. Perquè des del principi l'ésser humà és un ésser finit. Contingent. I el reconeixement d'aquesta finitud, d'aquesta condicionalitat, d'aquesta contingència, d'aquesta «adverbialitat», constitueix en si mateix una desautorització del discurs de la metafísica.

De fet, aquesta crítica a la metafísica és un dels trets fonamentals de l'obra de Joan-Carles Mèlich, i explica la tria del títol d'aquest volum: CONTRA ELS ABSOLUTS. A Mèlich difícilment el trobarem discutint sobre l'ésser, perquè considera que el llenguatge de la metafísica és atemporal, incondicionat, amb pretensions d'absolutesa..., mentre que la seva proposta filosòfica parteix precisament del caràcter temporal, condicionat, contingent, situacional, de l'ésser humà. Això explica també la seva preferència per l'ètica, que Mèlich contraposa a la metafísica amb un hàbil joc de paraules: contra l'ésser, el *ser-hi*. És ètic aquell que *hi és*, aquell que és sensible al *rostre* de l'altre, que és capaç de

compadir-se (la paraula clau de l'ètica de Mèlich) de l'altre. Si la moral és el codi, el *diktat*, el discurs abstracte que pretén regular el comportament dels homes, l'ètica és la resposta, aquí i ara, a una situació real. La realitat no hi cap, dins un codi. L'ésser ètic ha de prendre una decisió davant de cada situació, davant de cada rostre. I sovint, la decisió que prendrà el deixarà amb *mala consciència*, perquè a diferència de la moral —una fàbrica de *bona consciència* que ens tranquil·litza situant-nos entre «els bons»— l'ètica no ens arrecera en la seguretat d'un codi preestablert sinó que ens obliga a optar. L'ètica de Joan-Carles Mèlich és una ètica de la intempèrie.

Davant l'abstracció del discurs metafísic, Mèlich opta pel que anomena una *filosofia literària*: com a filòsof, prefereix dialogar amb Goya o Kafka que amb Descartes o Kant. L'ús filosòfic que fa de la tradició literària i artística l'acredita com un autèntic humanista, sempre disposat a superar les especialitzacions de les diverses disciplines acadèmiques, perquè allò que el mou no és produir *papers* per a revistes indexades que li permetin progressar en el *cursus honorum* universitari, sinó aprofundir en les seves inquietuds i compartir amb el lector, de manera rigorosa i al mateix temps intel·ligible, els resultats de les seves indagacions. La seva és una recerca acadèmica, sí, però també vital, perquè Mèlich no ha escindit l'arbre de la ciència de l'arbre de la vida.

Hi ha en Mèlich un filòsof, un escriptor, un comunicador... i també un conversador. Des que el vaig conèixer al gener del 2011 gràcies a Amador Vega per preparar el llibre d'homenatge a Lluís Duch *Emparaular el món* (Fragmenta, 2011), he mantingut amb Mèlich una gran quantitat de converses: al meu despatx la majoria, alguna a casa seva

i a La Central del carrer Mallorca (el seu tercer despatx de treball, després del de casa seva i el de l'Autònoma). De totes aquestes converses he après, totes m'han nodrit, en totes he pogut constatar la passió per la recerca de Joan-Carles Mèlich, però també la seva qualitat humana, la seva preferència —intel·lectual i encarnada— per l'ètica (*ser-hi*) per sobre dels absoluts de la metafísica (*l'èsser*).

¿Què afegeix aquest llibre de converses a l'obra ja publicada per Joan-Carles Mèlich? En primer lloc, el seu caràcter oral, dialògic, d'exposició d'un pensament al llarg d'un intercanvi amb un interlocutor que interroga. Però també, i sobretot, el fet d'exposar les idees no en la seva forma acabada, sinó situant-les en el marc de la seva gestació i desplegament. I aquí és on cal recordar el «factor biogràfic» sempre tan subratllat per Lluís Duch i pel mateix Mèlich. Les idees, les intuïcions, les indagacions d'un pensador, tenen el seu origen en la biografia. L'obra de Mèlich publicada fins avui no conté gaire elements autoreferencials que permetin inserir les seves aportacions dins una determinada trajectòria biogràfica. Això és el que permet fer fàcilment el gènere de les converses. ¿Per què Joan-Carles Mèlich va estudiar filosofia? ¿Per què a l'Autònoma? ¿Quins professors el van marcar? ¿Per què va anar a Alemanya? ¿Com va conèixer l'obra de Lluís Duch? ¿D'on surt la seva recerca sobre la finitud, la seva distinció entre moral i ètica, la seva valoració sorprenentment positiva de la noció de mala consciència? ¿Com llegeix Joan-Carles Mèlich? ¿Com escriu? ¿Com imparteix docència? En definitiva, ¿què l'ocupa i el preocupa? ¿En què creu i en

què no? ¿Per què la seva crítica constant a la metafísica i als absoluts?

Són cinc les converses recollides en aquest llibre, que coincideixen a grans trets amb els sis capítols del llibre (els capítols IV i V es corresponen a una sola conversa). Van ser converses de dues hores llargues, enregistrades en vídeo, transcrites per Gemma Bayod i editades per Elisenda Sevilla i Altés, per Mèlich i per mi mateix. Joan-Carles Mèlich em va demanar que el treball d'edició fos molt prudent: que la voluntat de donar un text llegidor no privés el lector del contacte amb el caràcter oral —i, per tant, viu— dels nostres diàlegs. Així, per exemple, hem renunciat a confrontar amb els originals les citacions que Mèlich deia de memòria durant les converses, hem mantingut algunes repeticions, hem respectat els *excursus*...

El meu desig és que aquestes converses siguin, per a qui no ha llegit mai Mèlich, un estímul per fer-ho. I, per a qui ja s'ha iniciat en la seva obra, una oportunitat per rellegir-la des del coneixement de les seves claus profundes.

IGNASI MORETA
Barcelona, febrer del 2018